

PAS SOM RAMMEVERK FOR HELHETLIG
STRATEGI I KOMMUNENES TJENESTER TIL
UTVIKLINGSHEMMEDE

 NTNU | Institutt for psykisk helse
NAKU – Nasjonalt kompetansemiljø
om utviklingshemming

DE NESTE 30 MINUTTENE

- PAS er betinget av faglig forsvarlige tjenester – Faglig forsvarlige tjenester følger av - Kunnskapsbasert praksis
- Hvordan organisere seg slik at man får utført kunnskapsbasert praksis og PAS
- Kanskje største faren med PAS er at om 5 år så snakker vi om noe annet. Eller at vi i mellomtiden sier at vi bruker PAS fordi det ligner på ting vi har gjort før.

NEW—Direct translation into Spanish of the Third Edition
Replacement Training®.

Aggression Replacement Training® (ART) is an evidence-based, proven-effective approach for working with... culmination of over 30 years of use in schools, community agencies, juvenile institutions, and other...
The authors elaborate on the techniques and strategies for each of Aggression Replacement Training's... offering user-friendly suggestions for successful implementation. They provide... each group meeting.

Kompetanseheving   Skalaer og tester   Forskning og utvikling   Psykisk helse

Fysisk helse

VIPS praksismodell (VPM)

Praksismodell (VPM) er en metode for å implementere... i kommunehelsestjenesten. Navet i VPM... som løfter frem... involverer hele... omsorg innarbeidet i...

Kjøp kurs og bøker

Bibliotek

Aktiv støtte

Aktiv støtte er en måte å til... har vist seg å være spesielt... personer som har en kogni... utviklingshemming (Ashma)

Skrevet av: **Nasjonalt kompetansemiljø o**
3. januar 2022. Sist oppdatert: 28. oktober

Tematag og fagområde > Utviklingshemming

Kunnskapsbanken

Her finner du artikler, filmer, lektisematerialer og annet innhold knyttet til tjenester for personer med utviklingshemming.

- Tittel Start med å lese artikkelen Om utviklingshemming

10 resultater

Positiv atferdsstøtte (PAS)

Positiv atferdsstøtte (PAS) er en helhetlig tilnærming som vektlegger miljøets betydning heller enn de interne drivere for atferd. PAS defineres som en rekke kjennetegnende i en helhet. En kan si at PAS er et giftmål mellom vitenskap og verdier der verdier styrer. En forpliktelse til å hjelpe målpersonen og dens interessenter i å oppnå en god livskvalitet slik de selv definerer det. Og en forpliktelse seg til å benytte de beste tilgjengelige metodene for å få dette til. PAS har av flere blitt identifisert som en utviklingshemming, spesielt rundt de som har en atferd (Eklis, Carr et al., 2002; Lavigne og Willis, 2012; NICE Helseledelse, 2021).

Relaterte artikler

- Lærings og holdning, holdning og mangfold
- Undervisningsmetode, undervisningsmetode
- Undervisningsmetode, undervisningsmetode
- Undervisningsmetode, undervisningsmetode
- Undervisningsmetode, undervisningsmetode

FACT/ACT

Kompetansebrosjen sentral redaksjon i samarbeid med DPS Gjøvik

Behandlingsmodeller som gir oppsikende, samtidige, helhetlige og koordinerte tjenester til personer med alvorlige psykiske lidelser

Assertive Community Treatment (ACT) og Flexible Assertive Community Treatment (FACT) er to behandlingsmodeller som gir oppsikende, samtidige, helhetlige og koordinerte tjenester til personer med alvorlige psykiske lidelser, som ofte også har rusproblemer (NAPHA). FACT bygger i stor grad på ACT som ble utviklet i USA allerede på 1970-tallet. FACT ble utviklet i Nederland fra midten av 2000-tallet.

Nasjonalt kompetansemiljø for psykisk helsearbeid (NAPH) og Nasjonalt kompetansemiljø for samtidige sunnlige og psykiske lidelser (NKS-RDP) har gjennom årlige oppdrag fra Helseledelse bidratt til implementering av ACT og FACT-modellene siden disse ble introdusert i Norge.

NKS-RDP har hatt ansvar for flere forskningsprosjekter på ACT/FACT. Det gjennomføres nå i perioden 2021 – 2023 et nasjonalt forskningsprosjekt på fire ulike team i Norge, både i sentrale og rurale strøk. Du kan lese om prosjektet her.

Dialektisk atferdsterapi (DBT) for voksne ved Gruppepoliklinikken – Søndre Oslo DPS

Dialektisk atferdsterapi (DBT) er en terapiform som hjelper deg å finne en balanse mellom å akseptere de sterke og vanskelige følelsene og å forandre seg. Vi trener også på å sette grenser, å regulere følelsene, å sette navn på følelser og å takle stress. Målet med terapien er at du skal klare å tenke klart i situasjoner der du føler deg overveldet.

Positive Behaviour Support

Positive Behaviour Support (PBS) is a person-centred approach to supporting people with a learning disability. For more information resources about PBS and suggest...

LØFT - Løsningsfokusert tilnærming til arbeidsmiljøutvikling

Løsningsfokusert tilnærming (LØFT) er en strategi for å bygge konstruktive løsninger i forholdet mellom medarbeider og leder. Hensikten med LØFT er å skape vekst og arbeidsglede gjennom løsningskompetanse, kvaliteter og kloke grep.

Det blir mer av det du snakker om – løsningsnakk fremmer problemløsningsnakk

Problemer vil lett forsterkes dersom vi bruker et problemorientert språk. Hvis vi analyserer problemer, oversetter vi problemer til ønskemål, og vi gir opp. Hvis vi, tross problemene, gjør som fungerer godt.

Kjernen i LØFT-metoden

Det sentrale i LØFT er at atferd som gis oppmerksomhet, har en tendens til å...

PAS – Positiv atferdsstøtte

Kom i gang med opplæring

NOE BLIR SPESIELT NÅR VI TRENGER HJELP

FAGLIG FORSVARLIGE TJENESTER

- Å vite at man gir eller får gode tjenester er viktig for oss alle. Som foreldre er vi opptatt av at barna våre får den helsehjelpen som finnes og som er av beste kvalitet.
- De fleste av oss har egen erfaring med å være pasient. Det kan være vanskelig å vite om legen på sykehuset gir den behandlingen som er å regne som den beste. En hører hva legen sier, men kan ha vansker med å forstå det fullt ut og kan ende opp med å være enig i og samtykke til hva legen sier. Sånn er det kanskje for de fleste av oss.
- Midlet for å oppnå faglig forsvarlige tjenester er kunnskapsbasert praksis.

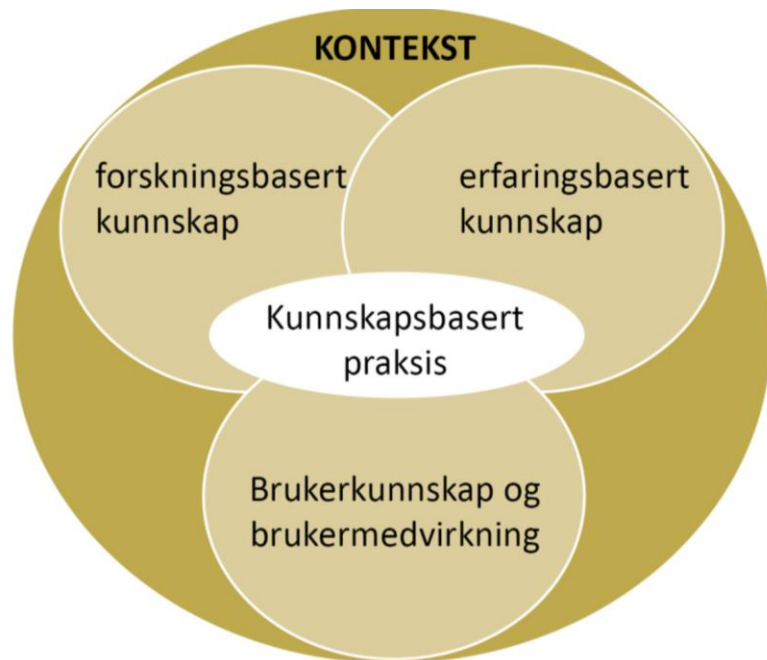
The screenshot shows the NAKU website interface. At the top, there is a navigation bar with the NTNU logo and the text 'Institutt for psykisk helse NAKU – Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming'. Below the navigation bar, the main heading is 'Kunnskapsbanken'. Underneath, there is a sub-heading 'Her finner du artikler, filmer, lenkesamlinger og annet innhold knyttet til tjenester for personer med utviklingshemming.' and a tip: 'Tilsp! Start med å lese artikkelen Om utviklingshemming'. There is a search bar with the text 'Søk her blant 1308 artikler'. Below the search bar, there is a section titled 'Ledelse og organisering' with the main heading 'Kunnskapsbasert praksis også når vi gir tjenester til personer med utviklingshemming'. The article text starts with 'Å vite at man gir eller får gode tjenester er viktig for oss alle. Som foreldre er vi opptatt av at barna våre får den helsehjelpen som finnes og som er av beste kvalitet. De fleste av oss har også egen erfaring med å være pasient. Det kan være vanskelig å vite om legen på sykehuset gir den behandlingen som er å regne som den beste. En hører hva legen sier, men kan ha vansker med å forstå det fullt ut og kan ende opp med å være enig i og samtykke til hva legen sier. Sånn er det kanskje for de fleste av oss. I denne artikkelen skal vi se nærmere på hva kunnskapsbasert praksis er for noe og hvilken rolle det kan spille i tjenestene til personer med utviklingshemming.' Below the article text, there is a caption 'Skrevet av: Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU) 25. oktober 2024. Sist oppdatert: 25. oktober 2024'. At the bottom of the article, there is an illustration of a person standing next to a large red arrow pointing upwards, with a star at the tip. The caption for the illustration is 'Illustrasjon: Aleksander Bro Arntsen'. On the right side of the page, there is a section titled 'Relaterte artikler' with a list of related articles: 'E-læring om likestilling, inkludering og mangfold', 'E-læring: Dokumentasjon av helsehjelp', 'Helseinspektorens veileder har gitt en faglig boost i Nordreisa', 'Beboere deltar i ansettelsesprosessen: Eksempel', 'Brukerråd - innhold og etablering', and 'Helseinspektorens veileder fører til bedre tjenester'.

Kunnskapsbasertpraksis.no

HVA SKAL HELSETJENESTEN GJØRE? - TRE KILDER TIL KUNNSKAP

1. Når vi drar til legen med et vondt kne har vi en forventning om at vår fastlege har en *erfaringsbasert kunnskap* i å møte andre pasienter med et vondt kne.
2. Vi finner det også passende at fastlegen snakker med oss som pasienter der vi blir spurt om hva som har skjedd og der vi forklarer når det er vondt (vi forklarer våre symptomer). Videre er det passende at fastlegen diskuterer med oss hva som er den beste behandlingen for vår del.
3. For at fastlegen skal kunne gjøre dette må hen sikre seg at hen vet hva som er regnet som den beste behandlingen for et slikt vondt kne. Hen må kjenne til hva andre leger har gjort i lignende tilfeller, aller helst gjennom forskning eller prosedyrer

GJØR VI DETTE NÅR PER MED UTVIKLINGSHEMMING SLÅR SEG I HODE?

- Per bruker å slå seg selv i hode når han er sint på seg selv eller andre. Miljøterapeutenes *erfaring* tilsier at dette skjer når Per er sulten. Når de snakker med *Per* om sammenhengen mellom at han er sulten og at han blir sint og slår seg er han kanskje ikke klar over dette selv.
- Når ansatte snakker med *pårørende*, deler de *erfaringen* som ansatte har.
- Spørsmålet videre i denne sammenhengen blir - *hva sier litteraturen om dette fenomenet?* Finnes det forskning/ statlige føringer som sier noe om hvordan man skal arbeide for å søke å løse et slikt problem? Det korte svaret er ja.

FORSKNING OG STATLIGE FØRINGER – UTFORDRENDE ATFERD

Kunnskapsbanken
 Her finner du artikler, filmer, lenkesamlinger og annet innhold knyttet til tjenester for personer med utviklingshemming.

• Tips! Start med å lese artikkelen [Om utviklingshemming](#)

Se sektorer

Tvang og makt

Forskning om bruk av tvang og makt ved utviklingshemming

Beskrivelser av bruk av tvang og makt når det gjelder enkeltpersoner med utviklingshemming har blitt rapportert i svært mange år. Røkkeutvalget som la grunnlaget for kapittel 6A i lov om sosiale tjenester viser til at tvangen som ble rapportert nok var "toppen av et isfjell". Det er imidlertid fortsatt gjennomført relativt lite forskning om bruk av tvang og makt. Siden innføringen av kapittel 6A har det blitt gjennomført noen undersøkelser der man har snakket med ansatte og der det rapporteres om at tvangen har gått ned. Samtidig har man registreringer som viser at antallet personer som har vedtak om bruk av tvang og makt øker og har gjort det siden 1999. De kvalitative undersøkelsene og registerdata etterlater seg stor usikkerhet om hva dataene faktisk inneholder. Mange av dataene krever i visse sammenhenger større nyansegrad for å kunne gi svar på sentrale spørsmål.

Skrivet av: **Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming (NAKU)**
 4. januar 2023. Sist oppdatert: 4. oktober 2024

Evalueringen av kapittel 6A i sosialtjenesteloven pekte på at bestemmelsene bidro til redusert bruk av tvang og makt og til en høyere erkjennelse av tjenestemottakerens rett til respekt for sin integritet og selvbestemmelse (IS-10/2004 s. 5). På oppdrag for Sosial- og helsedirektoratet har Nordlandsforskning gjennomført en evaluering av sosialtjenestelovens kapittel 4A i perioden januar 2007 til januar 2008. Undersøkelsen har imidlertid ikke direkte tilgang på de hendelser det berettes om. Undersøkelsen (ibid) viser til at informantene er samstemte i at loven har bidratt til at bruken av tvang og makt overfor denne gruppen har gått betydelig ned. En studie som også benytter et utvalg som ikke kan

Rundskriv til kap. 9

Relaterte artikler

- E-læring: Tvang og makt
- Verge
- Tvang og makt: Utfordrende atferd og årsak
- Tvang og makt: Maler kapittel 9 helse- og omsorgstjenesteloven
- Tvang og makt: Maler kap. 4A i pasient- og brukerrettighetsloven
- Tvang og makt: Helseetnys oppsummering fra 2009

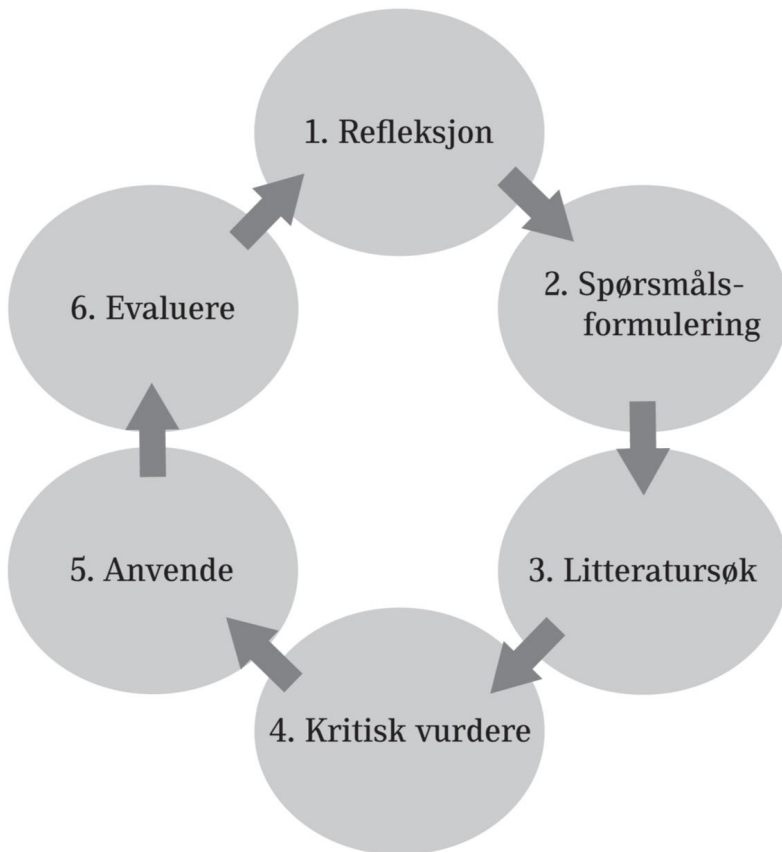
.....Med utgangspunkt i året 2020 ble 120 tvangsvedtak fra Midt-Norge analysert for å finne ut hvilke områder som skilte seg ut i vedtak som beskrev at de hadde funnet mindre inngripende tvangstiltak mot vedtak som ikke hadde endret tvangstiltaket til mindre inngripende. Resultatet viste at 5 områder var av betydning. **De vedtakene som hadde 1) en beskrivelse av hva som utløser den utfordrende adferden, 2) at individuell plan var aktivt i bruk, 3) Det var i vedtak beskrevet hvordan personen selv opplevde sin livssituasjon, 4) vedtaket hadde et eget avsnitt om personens selvbestemmelse og 5) Personens generelle livssituasjon var godt dokumentert i vedtaket (Røstad et. al. 2023)**

HVOR ER VI I DAG NÅR DET GJELDER KUNNSKAPSBASERT PRAKSIS?

- Personer med utviklingshemming er ofte avhengig av andre for å ta hånd om egne interesser. Rettighetsutvalget (NOU 2016:17) viser til at tjenester som skal oppfylle individuelle rettigheter i helse- og omsorgstjenesteloven ofte er lite konkrete og retten til et forsvarlig tjenestetilbud overlates til en skjønsmessig vurdering i forvaltningen når det gjelder faglig forsvarlige tjenester.
- Kunnskapsbasert praksis kan benyttes til generell kompetanseheving og løsning av individuelle problemstillinger
- Kunnskapsbasert praksis er særlig viktig når noe er alvorlig

HVEM GJØR HVA OG NÅR?

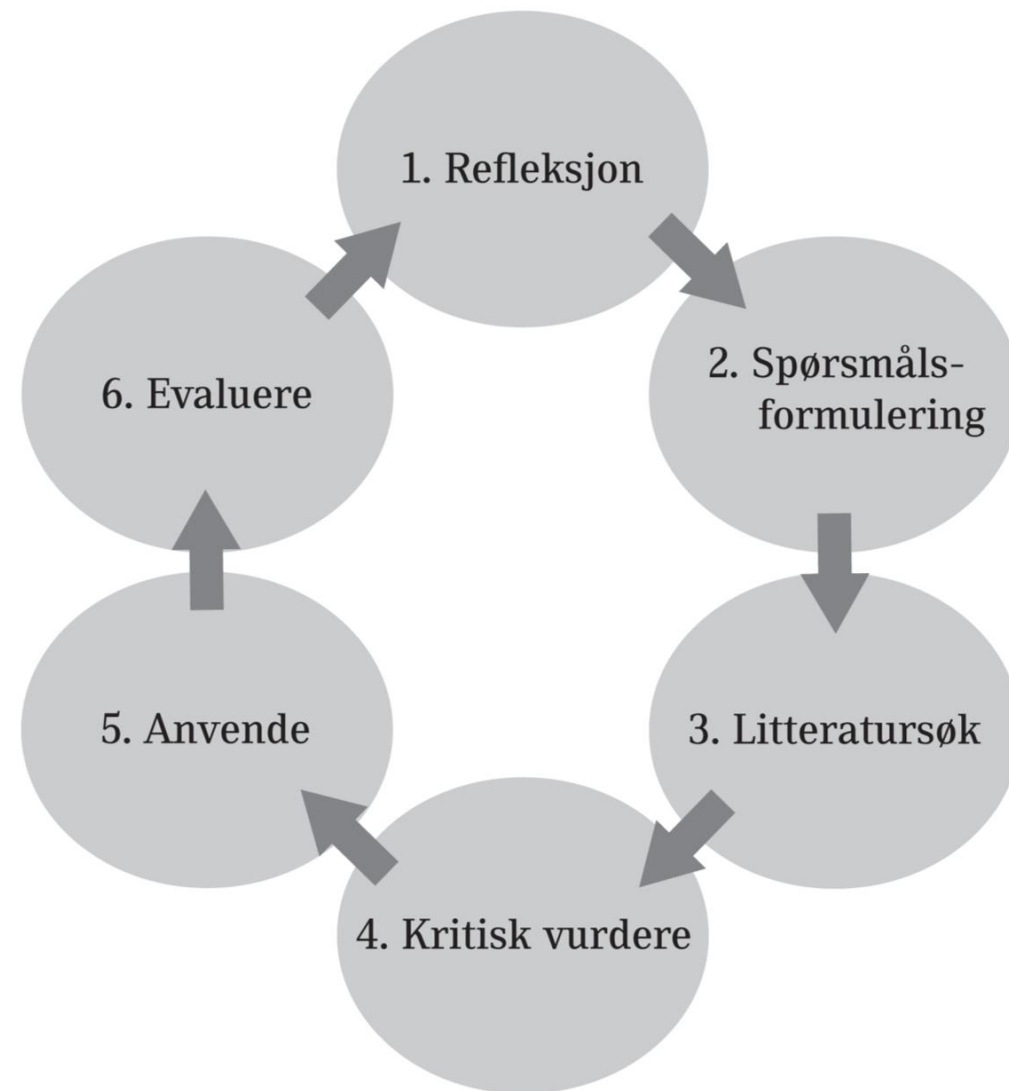
1. Når og med hvem? (Ansatte og mulig bruker/ pårørende)
2. Hvem har ansvar for god spørsmålsformulering?
3. Hvem leter etter litteratur?
4. Hvem skal lese litteraturen man finner og sammenstille den med erfaringsbaserte kunnskapen og kunnskapen hos bruker?
5. Så skal vi anvende kunnskapen (tiltak, samtale bruker/pårørende, hvordan gi beskjed/ opplæring til alle ansatte).
6. Etter en gitt tid må vi se om det skjer en endring. Dette må planlegges. Er det noe som skal måles? Hva mener personalet? Hva mener bruker?

KAN DERE JOBBE KUNNSKAPSBASERT?

Både PAS og KBP er avhengig av at organisasjonen er rigget slik at man kan arbeide faglig forsvarlig.

Hvordan sikre dette i egen organisasjon? Enhetene er ulike. Krever rolledeling!? Det kreves at noen møtes på en eller annen måte.

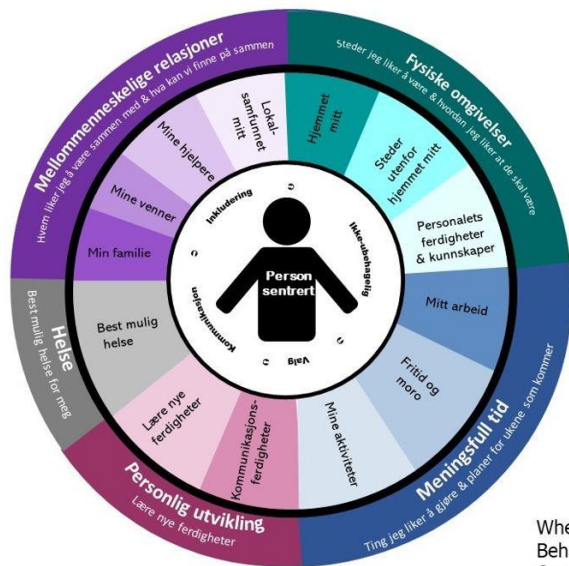
Å STYRKE KUNNSKAPSBASERT PRAKSIS I TJENESTER TIL PERSONER MED UTVIKLINGSHEMMING – ET EKSEMPEL PÅ ORGANISERING

- Trondheim kommune og NTNU gjennomfører i perioden 2023-2026 et utviklingsarbeid der man i fellesskap forsøker å sikre at tre ulike enheter, som har til fellesnevner at de gir tjenester til personer med utviklingshemming, arbeider slik at man har en kunnskapsbasert praksis.
- 2 timer undervisning med alle ansatte, uavhengig av stillingsstørrelse. Man har brukt ressursene som ligger på nettsiden kunnskapsbasertpraksis.no.
- Veilederteam bestående av ansatte fra vernepleierutdanningen ved NTNU og NAKU. En gang per måned møtes man for å diskutere konkrete problemstillinger som eksisterer i praksis og å utvikle en arbeidsform som gjør at man arbeider kunnskapsbasert slik som metodikken i kunnskapsbasert praksis beskrives.
- NAKU vil formidle erfaringer fra dette prosjektet i løpet av prosjektperioden. Det er også mulig å ta kontakt med avdelingslederne i Trondheim kommune ved Andreas Skjetne, Bjørn Arve Ytterdal og Anita Anholdt Bilas.
- NAKU kan også kontaktes på kontakt@naku.no

PAS ERKJENNER AT EN ER AVHENGIG AV ANDRE EVIDENSBASERTE TILNÆRMINGER, FOR Å STØTTE OPP OM ATFERDSENDRING

Det optimale livshjulet:

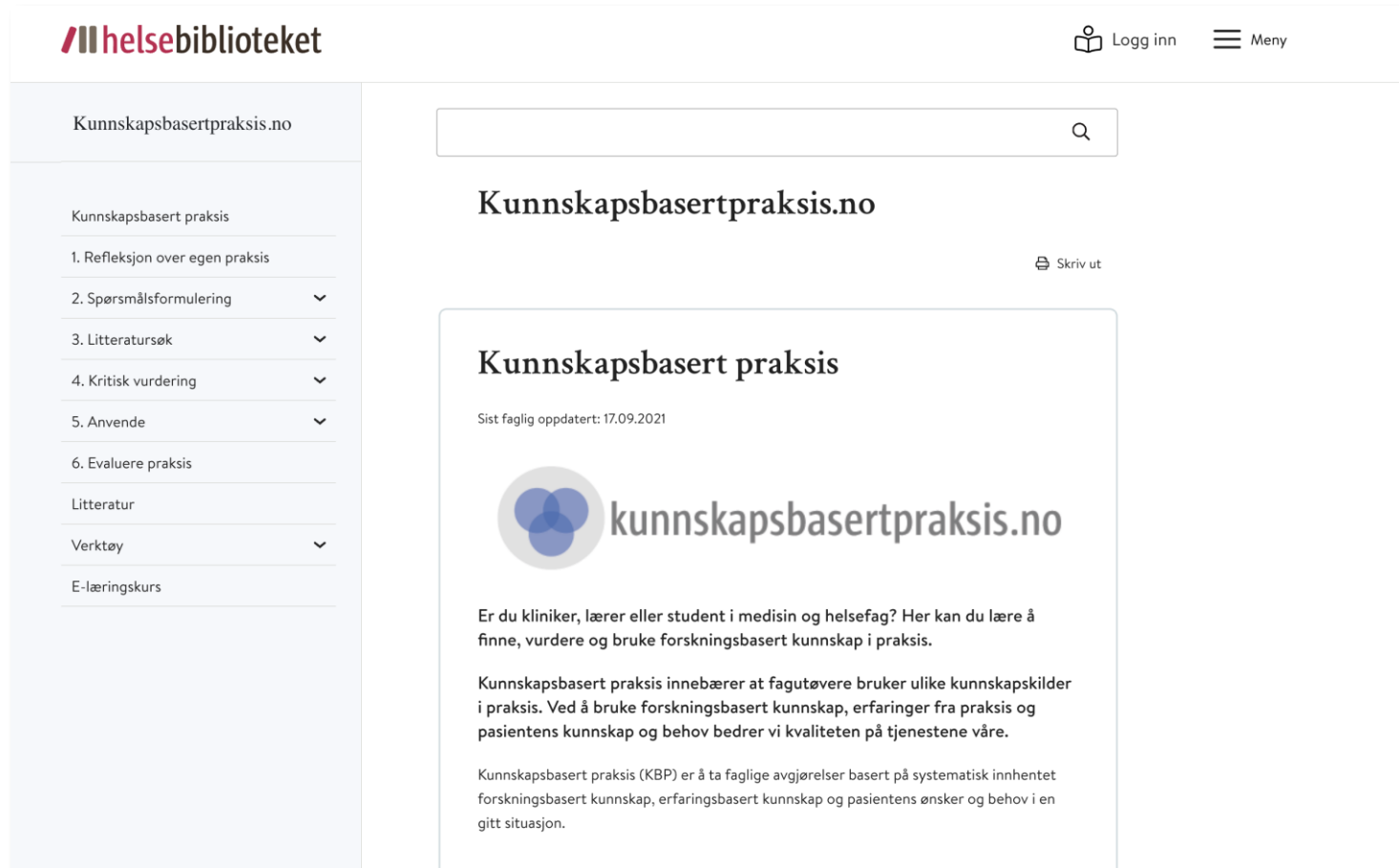
Hva gjør livet godt?
 & hvor skal vi lete hvis det er en atferd som utfordrer?

Wheel of Optimal Living, in the Po Behaviour Support Policy, Saint Jo Community Services clg. Ireland 2

KUNNSKAPSBASERTPRAKSIS.NO

The screenshot shows the website interface for 'helsebiblioteket'. The top navigation bar includes the logo, a search bar, and links for 'Logg inn' and 'Meny'. A left sidebar menu lists various categories: 'Kunnskapsbasert praksis', '1. Refleksjon over egen praksis', '2. Spørsmålsformulering', '3. Litteratursøk', '4. Kritisk vurdering', '5. Anvende', '6. Evaluere praksis', 'Litteratur', 'Verktøy', and 'E-læringskurs'. The main content area features a search bar, the title 'Kunnskapsbasertpraksis.no', a 'Skriv ut' button, and a featured article titled 'Kunnskapsbasert praksis' with a sub-header 'Sist faglig oppdatert: 17.09.2021'. The article includes a logo and text explaining the concept of knowledge-based practice (KBP) for clinicians, teachers, and students in medicine and health professions.

Bilde © Audgunn Wilhelmsen / Galleri Lista Fyr